

אי אתא בר נש גביכון מלכלך באורייתא תהוון מקבלין ליה ולחמריה ולמאניה יעו"ש.

ועפ"י זה התיר גם להכנס עם הכלב לבית הכנסת, כדי שלא יתבטל כל ימיו מתפילה בצבור, אך טוב שישב סמוך לפתח שלא לבלבל את הציבור, כיעו"ש. ולי קשה הדבר מאוד להתיר להכניסו לבית הכנסת, מה גם שיש קטנים שנבהלים מהכלב וכן יש כאלה שיתגרו בכלב, וגם דברי הירושלמי אינם בהכרח שיכניס החמור לבית המדרש ולא נשמע כדבר הזה, ואפשר להסביר דברי הירושלמי, דר"ל לקבל התלמיד חכם ולחמורו כל אחד במקום הראוי לו וכן כליו, והכוונה שידאגו לו לכל צרכיו מקום לחמור בחוץ, בחצר בית המדרש, וכמו שאם בא אורח לבית בודאי שלא יכניסו החמור לתוך הבית, וזכר לדבר "ואנכי פניתי הבית ומקום לגמלים", וקשה להעמיס בדברי הירושלמי לקבל החמור בבית המדרש.

וכן יש להוכיח דבסמוך לזה מביא הירושלמי דר' ברכיה חזי בר נש משויג ידי ורגליו (מגילה דף כ"ה). מן פורנא (ראה שרוחץ ידיו ורגליו ממקום קיבוץ המים שבחצר בית הכנסת) א"ל אסור לך, למחר חמתיה ההוא גוברא משגיג ידי ורגליו מן גורנה, א"ל רבי לך שרי ולי אסור? א"ל אין, א"ל למה? א"ל כך אמר ריב"ל בתי כנסיות ובתי מדרשות לחכמים ותלמידיהם - ע"כ גם במה דמפקיד ר' אמי שיקבלו אותו ואת חמורו הכוונה בחצר בית המדרש ולא יאנש בעלמא אסור ות"ח או אפי' מלוכלך באורייתא שפיר דמי. וראיתי בשערים המצויינים בהלכה בסי י"ג ב' דחלק על האג"מ מטעם חילול ה' כלפי או"ה יעו"ש והביא דברי החלקת יעקב ח"ג סי' כ"ג שג"כ כתב נגד הוראה זאת ואינו תח"י. ועיי' בילקוט יוסף ח"ב סי' קנ"א סעיף כ"ה ובהערות שדחה ראיות האיגרות משה. וע"כ נראה לע"ד שילך עם הכלב לחצר בית הכנסת ויעשו מקום לכלב בחוץ ויקשרו אותו שם, ואחד מהקהל יוליך את הסומא מהחצר לבית הכנסת. ויעו"י ביסודי ישורון שדן על איסור רכיבה שאסרו חז"ל שמא יקטוף זמורה ולמה לא אסרו מדין מחמר.

אלא שיש לי מקום עיון לענין שבת, שהרי אדם מצווה על שביתת בהמתו וכאן הכלב מוליך את הסומא אם אין בזה איסור, וע"כ משתמש הוא בבעלי חיים. והנה במוליך בעל חי בחבל, איתא במשנה שמותר ורק לא יקשור גמלים דמיחוי כהולך למכור בשוק, אבל בנידון דידן הכלב מוליך את הסומא, ומה לי מושך עגלה או מושך אדם. וראיתי בשש"כ שדן לענין הולכה ברה"ר להתיר אך לא נגע בנקודה זו של שביתת בהמתו.

הצב"י עזריה בהגר"י בסיס

העולה מכל האמור דרוב הפוסקים מתירים נטיעת אילנות בחצר ביהכ"נ וכן עמא דבר, ואפילו שבית הכנסת מיקרי מקדש מעט, מ"מ לא לכל מילי מדמינן להו, אלא רק לענין מורא מקדש וכבודו, וכמבואר בדברי הפוסקים, אבל בנטיעת עצים לא אשתמיט שום אחד מהפוסקים להשוותם מלבד מהרד"ע ז"ל, ולא חשו לסברתו, וכבר ביארתי את הענין לעיל באר היטב.

וכן עיקר להתיר לנטוע עצים בחצרות בתי כנסיות ובתי מדרשות, ולא תהא חצר ביהכ"נ פחותה מחצרות פרטיות, ואולי יש בזה גם משום לרומם את בית א-ל-הינו. ובנידון דידן שרוצים לנטוע ציצים ופרחים סביב ארון הקדש מבחוץ על השפה שבנו מסביבו, הנה מעיקר הדין נראה שהוא מותר גמור, אך הואיל ויש אוסרים, ובזה אין מנהג ידוע, רק הגבאים באו לחדש דבר זה מדעתם, טוב שיחמירו ולא יחדשו דבר זה ושב ואל תעשה עדיף, וה' יצילנו משגיאות, ומתורתו יראנו נפלאות, ויקרב קץ פלאות, ויגאלנו ברחמי שנית, בשובה ונחת במהרה בימינו אמן.

בברכת התורה והשלום

ע"ה שלמה משה עמאר

סימן ג

**אם מותר לסגור נהור להכנס לבית הכנסת
בליווי כלב נחיה**

**הנה כב' ידידי הרה"ג ר"ע בסיס שליט"א
שלח אלי תשובה שכתב בענין זה
וביקשני לחוות דעתי העניה.**

לק"י יום שני, ו' שבת, תשנ"ז לסדר ויגש

נדרשתי לאשר שאלוני, בסגור נהור שיש לו כלב מאומן המדריכו בהליכתו אם מותר לו להיכנס עם הכלב לבית כנסת.

תשובה מאהבה בנחיצה רבה.

הנה כבר נשאל בזה הגר"מ פיינשטיין זצ"ל בשו"ת אגרות משה או"ח סי' מ"ה, והעלה להתיר עפ"י דברי הירושלמי פרק בני העיר ה"ג ר' אמי מפקד לספריא,

וזה תשובתי בענין הנ"ל

בעה"ת"ש, בשישי בשבת שמנה עשר יום לחדש סיון המוכתר בכתר תורה התשנ"ח לסדר "אל מול פני המנורה" אירדו שבעת הנרות.

לכבוד ידידי וחביבי, איש כלבבי, רב אהב'ה ורב חביב'א הרב הגאון כש"ת רבי עזריה בסיס שליט"א הרב דראש העין יע"א וחבר מועצת הרבנות הראשית לישראל. השלום ורוב ברכה וחיים עד העולם ואחדשה"ט כנאה וכיאה

קיבלתי התשובה שכתב כח"ר ישצ"ו, ומסר בידי לעיין בה, ואחר עד עתה לרוב הטרדות דרך כלל ופרט. והנה מעכ"ת דן בסגי נהור שיש לו כלב שמנחה אותו בדרך, אם מותר להכניסו עמו לבית הכנסת. והזכיר את תשובתו הרמתי' של הגאון אגרות משה א"ח (סימן מ"ה) שהעלה להתיר בזה, כיע"ש. וכבודו כתב שקשה עליו מאד להתיר להכניס כלב לביהכ"נ, ובפרט שיש קטנים שנבהלים מהכלב, ויש כאלה העלולים להתגרות בו. והעלה שיוליכו עמו עד לביהכ"נ, ויעשו לו מקום מיוחד מחוץ לביהכ"נ.

א. והנה באגרו"מ שם סמך על הירושלמי מסכת מגילה (פ"ג ה"ג) רבי אימי מפקיד לספריא (מלמדי תינוקות) אין אתא בר נש לגביכון מלכלך באורייתא (שיש בו לחלוחית של תורה), תיהווין מקבלין ליה ולחמר'יה ולמאניה, וכתב שם באגרו"מ, וז"ל והוא משום דסובר כר"י בן לוי דאמר שם לעיל מזה בתי כנסיות ובתי מדרשות לחכמים ותלמידיהם, וכדאיתא גם בגמרא דידן (דף כ"ח) אמר רבא חכמים ותלמידיהם מותרים, דא"ר יהושע בן לוי מאי כי רבנן ביתא דרבנן, ולכן אמר ר' אימי לספריא שאם הוא רק קצת בן תורה נמי נחשב כבן תורה לגבי זה, ומותר כשהוא אורח להיות שם עם חמורו וכל כלי. והובא ברין במגלה שם, וא"כ חזינו דהכנסת חמור לביהכ"נ לא חשיבא קלות ראש ובזיון יותר מאכילה ושתייה ושינה, דאם היה יותר מזה לא היו מתירים לת"ח דאטו ת"ח אינו מוזהר על מורא המקדש כדאיתא במג"א (סימן קנ"א סק"ב), ודייק גם מלשון הטור ושו"ע דאינך מילי אסור. וגם חמג"א שם הביא ירושלמי זה ברמז וכו', וגם הגר"א בסק"ה הביא לשון הירושלמי, וא"כ פוסקין כן. עכ"ל.

ב. ומעכ"ת כתב עליו בזה"ל, וגם דברי הירושלמי אינם בהכרח שיכניס החמור לבית המדרש, ולא

נשמע כדבר הזה, ואפשר להסביר דברי הירושלמי דר"ל לקבל הת"ח ולחמורו כל אחד במקומו הראוי לו וכן לכליו, והכונה שידאגו לו לכל צרכיו מקום לחמור בחוץ בחצר בית המדרש, וכמו שאם בא אורח לבית בודאי שלא יכניסו החמור לתוך הבית. וזכר לדבר "ואנכי פינתי הבית ומקום לגמלים". וקשה להעמיס בדברי הירושלמי לקבל החמור בבית המדרש, עכ"ל.

ומתחילה אמרתי להביא תנא דמסייע ליה למר בדברים אלו, מהתוספות בב"ב (ג' ע"ב ד"ה ועייליה לפורייה), דהקשו איך העלה רב אשי פורייה בבי כנישתא והא אסור בשינה. ותירצו, דלאו ממש בביהכ"נ עייליה לפורייה, אלא בסמוך לביהכ"נ, במקום שהאורחים רגילים לישן שם ולאכול וכו'. עכ"ל. הרי שגם בגמ' דב"ב נאמר בפירוש שהעלה מיטתו לביהכ"נ עד שיכנה אותו, ועכ"ז אמרו התוס' דאין הכונה לביהכ"נ ממש, אלא בסמוך לביהכ"נ, במקום שהאורחים ישנים שם, וה"נ יש לפרש בירושלמי דמ"ש תיהוו מקבלין ליה ולחמר'יה וכו', הכונה היא לקבלם ולדאוג להם, אך כל דבר לפי ענינו איש על דגלו ועל מחנהו. וכמ"ש כת"ר. וכ"כ עוד התוס' במגילה (כ"ח ע"א) ד"ה אין אוכלין ואין שותין בהם. דמ"ש בפסחים (ק"א ע"א) דאורחים אוכלים ושותים בבי כנישתא, ר"ל בחצר הסמוכה לבית הכנסת. עכ"ל. ואולם אחר העיון בדברי הירושלמי נראה יותר דהעיקר בזה הוא כדברי הגרמ"פ זצ"ל, דכל הסוגיא שם מדברת בכבוד בית הכנסת ומוראו, מה מותר לעשות בו ומה אסור. והכל הולך סובב על דברי המשנה שם, אין מוכרין ביהכ"נ וכו', ועוד אר"י בית הכנסת שחורב אין מספדין לתוכה ואין מפשילין לתוכה חבלים ואין פורסין לתוכה מצודות ואין שוטחין על גגה פירות, ואין עושין אותה קפנדיא שנא' וכו'. ועל זה בנו בגמ' ואמרו דזה בביהכ"נ של יחיד וכו', ור' יוחנן מיקל (מקלל) לנשייא דשטחין בגדיהון על אוריא דכי מדרשא וכו', תני בתי כנסיות ובתי מדרשות אין נוהגין בהם קלות ראש לא אוכלין וכו'. ריב"ל אמר בתיכ"נ ובתימד"ר לחכמים ותלמידיהם. רבי חייה ור' יסא מיקבלין בגו כי כנישתא. רבי אימי מיפקד לספריא וכו'. הנה אנו רואים שכל הסוגיא מדברת על קדושת ביהכ"נ ומוראו, וא"כ כשאמר להם ר' אימי לקבל ת"ח עם חמורו מסתמא דגם זה קאי על ביכ"נ עצמה. ושני דינים בא להשמיענו, הראשון דמ"ש ריב"ל שבתיכ"נ הם של החכמים שמתרים בהם באכילה וכו' הוא לאו דוקא ת"ח גמור אלא די שיש בו לחלוחית של תורה. ועוד זאת בא

וכתב, אע"פ שלכל הדברי' הללו מועיל תנאי, מ"מ לקלות ראש וחשבונות לא מהני. וש"מ דלכל הנזכר כן מהני התנאי לבתיכ"נ כלשונו.

וגם מגוף דבריו מוכח דלביכ"נ איירי, דאי לא"ה למאי נ"מ נקט ולחמריה, והרי לא מדובר במעשה שהיה, אלא מצוה לסופרים שאם יבא אצלכם איש שהוא קצת ת"ח תקבלו אותו ותתנו לו מלון בביהכ"נ, ואם לחמור צריך לתת אורוה לא היה צריך להזכירו כלל, דלזה א"צ שיהיה ת"ח כלל, ועוד מה בא ללמדם בזה, וכי אינם יודעים שאם מקבלים אורח צריך לדאוג גם לחמורו אם יש להם אורוה או מקום מיוחד לזה, ואפילו לבן ידע זאת, ורבי אמי לא בא ללמד אלא דיני ביכ"נ, ובע"כ דהכי קאמר להו אם יבא אורח ואין לו מקום ללון, אם הוא קצת ת"ח מותר להלינו בביכ"נ בשעה"ד לכל צרכיו, מלבד קלות ראש וחשבונות דזה לא הותר וכמ"ש הר"ן ז"ל וטעמו פשוט.

ד. ואולם למרות שבדברי הירושלמי העיקר כמ"ש באגרו"מ הנ"ל דהתירו להכניס החמור לביכ"נ גופו, מ"מ בנ"ד נלע"ד דמעכ"ת צודק דאין להתיר כניסת כלב לביכ"נ. אך לא מטעמו של כת"ר וכנ"ל. אלא יש לי בזה שני טעמים אחרים.

הטעם הראשון הוא דאין ללמוד היתר כניסת כלב לביהכ"נ מכניסת החמור שהותר בירושלמי, דשאני חמור שבזמנם היה חשוב, ובני אדם רגילים עמו בכל שעה שהוא היה מרכבו של כל אדם בכל מקום ובכל עת, וע"כ לא נחשב דרך בזיון אם מכניסו בתוך ביתו במקום שלנים בו בני אדם באיזו פניה, וע"כ בשעת הדחק התירו אפי' בביכ"נ לת"ח. ודע שגם גדולי עולם היו רוכבים על החמור ומשתמשים בו, ומי לנו גדול מאברהם אבינו ע"ה שנאמר בו, ויחבוש את חמורו. ואצל משה רבינו ע"ה נאמר, ויקח משה את אשתו ואת בניו וירכיבם על החמור, (שמות ד, כ), וגם שמואל נביא ה' אמר לעם ישראל, הנני ענו כי נגד ה' ונגד משיחו, את שור מי לקחתי וחמור מי לקחתי, (שמואל א, פ"ב, ג). ומצאנו לשבטי י-ה וייראו האנשים כי הובאו בית יוסף, ויאמרו על דבר הכסף וגו', להתגולל עלינו ולהתנפל עלינו ולקחת אותנו לעבדים, ואת חמורנו (בראשית מג, יט), צא וראה עד היכן הגיעה חשיבותו עד שהשוו דאגתם לחמורם כמו דאגתם על עצמם, וכן שאול משיח ה' יצא לחפש האתונות והלך ככרת דרך עד בואו עד שמואל הנביא ע"ה, לשאול בדבר ה' עליהם. וכן מצאנו בתנאים וכמעשה דר"ע שהלך לדרך ולקח עמו חמורו ותרגול ונר וכו', ועוד שמיחסים החמור לבעליו אפילו מגדולי החכמים וכהא דחמורו של רבי

להשמיענו ולא רק ת"ח עצמו מותר להכנס בביכ"נ, אלא גם חמורו וכליו מותרים.

וכן מבואר בקרבן העדה שכתב, מפקיד ספריא, מצוה למלמד תינוקות, אם יבא בבית מדרשיכם איש יש בו קצת לחלוחית תורה, תהא מקבלין ליה ולחמריה ולכליו בבית המדרש, ולא תימרו דאסור לנהוג מנהג בזיון בבה"מ, כיון שיש בו קצת תורה הרי הוא כת"ח. עכ"ל. וכ"נ גם מדברי הרב פני משה שם להדיא כיע"ש. ולא תתמה על הדבר, דאיירי בשעת הדחק דאין להם מקום להלין אותם אורחים ע"כ התירו לו ללון בבתי המדרש, וכשאין לו מקום לחמור, בשעה"ד התירו לו להכניסו עמו לביה"מ, ולא להניחו מופקר בחוץ לחיתו יער. ובפרט שבהכ"נ שלהם היו מחוץ לעיר כידוע.

ג. והנה הרמב"ם ז"ל (פי"א מהל' תפלה) וכן מרן ז"ל בש"ע א"ח (סימן קנ"א ס"א) כתבו, ות"ח ותלמידיהם מותרים לאכול ולשתות בהם מדוחק. והרמ"א ז"ל בהגה כתב, וי"א דבבית המדרש אפי' שלא מדוחק שרי (הר"ן), וע"ש בב"י מזה. והמג"א שם (סק"ב) כתב דלא התירו לת"ח אלא אכילה ושתייה בלבד, שאם ילכו לאכול ולשתות בביתם יתבטלו מלימודם, אבל שאר מילי אסור. ומשמע דשינה אסורה בביה"מ אפילו לת"ח. ואולם מהירושלמי הנ"ל נראה דהעיקר להתיר. וכן ראיתי בגליון הש"ס על הירושלמי שם שהעיר על המג"א הנז' מדברי הירושלמי, וכתב שכתשו' הרשב"א ז"ל (ח"ד סי' רע"ח) כ' להדיא דת"ח מותרים לאכול ולשתות ולישן בהם, וכתב ועיין ברמב"ן בליקוטיו בזה. וכתב עוד דעפ"ז מתורצת קושית התוס' ב"ב (ג' ע"ב) ד"ה ועיילי. וכונתו להתוס' שהזכרתי לעיל שהקשו איך עייליה רב אשי לפוריייה בבי כנישתא, ולק"מ דת"ח שרי.

ודברי הרמב"ן שרמזו עליהם בגליון הש"ס, הובאו בתורתן של ראשונים שבסוף הירושלמי שם, וז"ל ר' אמי וכו', כלומר כיון שהוא אכסנאי ואין לו מקום מותר כת"ח, עכ"ל. ומשמע דמשום הדוחק התירו לו גם להכניס חמורו שם. שו"ר בדברי הר"ן במגילה (כ"ח ע"ב) ד"ה בתי כנסיות שבבבל וכו' שכתב בתו"ד, וכן חכמים מותרים ליהנות בהם והוא שהוצרכו להם כגון שהיה המקום דחוק לתלמידים אבל שלא בשעה"ד אסור וכו'. ותיכף אחרי זה כתב, וגרסינן בירושלמי רבי אמי מפקיד לספריא אילו אתו לגביכון אינש מלוכלך באורייתא וכו'. ואע"פ שלכל הדברים הללו מועיל תנאי לבתי כנסיות שבבבל, אין תנאי שלהם כלום לענין קלות ראש וחשבונות, עכ"ל. ומדבריו ג"כ נראה דאיירי שמכניסים האורחים את החמור לביה"מ מפני הדוחק, שהרי סיים

בזיון יותר מזה שיכניסו שם כלב, וכן חמור נמי בשעת התפלה לא התירו ואפילו בזמנם שהיה חשוב כל כך. עוד ראיתי באגרו"מ שם שכתב בסוף התשובה ההיא, ועיין בברכות (ס"ב) שפירש"י בהא דאביי מרכיב ליה אימרא, מגדלת לו שה ומלמדתו שהולך עמו תמיד, והא אביי כמעט היה כל היום בביהמ"ד, וא"כ משמע קצת שהלך עמו גם לביהמ"ד, וכו'. עכ"ל. ומיהו יש מקום לדחות שבודאי זה היה כד הוה טליא שעדיין אינו יושב כמעט כל היום בביהמ"ד, ועל הזמן הפנוי שלו מהלימוד וכן על הליכתו לבית וכדו', אפשר לכתוב שהולך עמו תמיד. וגם הרב ז"ל כתב שם שאינה ראויה ברורה, והוסיף וכתב, אבל מהירושלמי היא ראויה ברורה כדלעיל. עכ"ל, ואם לדין יש מקום לחלק בין חמור דזמנם ובין כלב, וכן יש לחלק בין שעת התפלה ובין בשעה שאין שם איש, וע"כ קשה להתיר לסומא להכניס עמו את כלבו, אלא הטוב טוב שיעשו לו מקום בפנ"ע מחוץ לביהמ"ד וכמו שהציע כת"ר נר"ו.

ו. עו"כ כת"ר נר"ו בסוף דבריו, אלא שיש לי מקום עיון לענין שבת שהרי אדם מצווה על שביתת בהמתו, וכאן הכלב מוליך את הסומא אם אין בזה איסור, וע"כ משתמש הוא בבעלי חיים. והנה במוליך בעל חי בחבל, איתא במשנה שמותר ורק לא יקשור גמלים דמיחזי כהולך למכור בשוק, אבל בנידון דידן הכלב מוליך את הסומא, ומה לי מושך עגלה או מושך אדם. וראיתי בשש"כ שדן לענין הולכה ברה"ר להתיר אך לא נגע בנקודה זו של שביתת בהמתו. עכ"ל.

מדברי כת"ר הי"ו נראה שמסתפק על עצם ההנחיה שהכלב מנחה בעליו ומוליכו ממקום למקום, שזה נקרא לפי דעתו משתמש בבעלי חיים, ונשאר בצ"ע אם לא עובר בזה על שביתת בהמתו. ועוד הוסיף דאין זה דומה לאדם שמושך בהמה ע"י שמחזיק בידו החבל הקשור לה בצווארה או ברגלה וכדו', דהתירו במשנה. דשאני הכא שהכלב מושך את הסומא, ומה לי מושך עגלה או מושך אדם.

והנה האדם מצווה על שביתת כל בהמה וחיה ועוף שלו, [וכמ"ש מרן באור"ח סי' רמו ס"ג ועי' במשנ"ב שם סק"ב. ע"ש], דתנן בב"ק (נ"ד ע"ב) דמה שאמר הכתוב למען ינוח שורך וחמורך הוא לאו דווקא, אלא דיכר הכתוב בהנחה. [וכ"פ המשנ"ב סי' רמו בביאור"ל ד"ה שביתת בהמתו. וכתב דאפי' על מינים שבים ג"כ מצווה על שביתתם]. וכ"פ הרמב"ם ז"ל בהלכות שבת (פ"כ ה"א) וכתב שם, דאע"פ שמצווה על שביתתה אינו לוקה

פיגסו בן יאיר ועוד רבים, ועד אחרון הגדיל שאמרו במשיח, עני ורוכב על חמור. והטעם פשוט דזה היה מרכבו של כל אחד ואחד, והוא המוליך והמביא. ולא נחשב מעולם לדבר בזוי. ובאזני שמעתי מזקני הדור שלפנינו שהיו מספרים על כפריים שהיו מלינים החמור עמם בביתם מפני שחששו מחיות ומלסטים וכיו"ב. וע"כ לא יפלא שהתיר להם רבי אמי להכניס גם החמור של האורח לביכ"נ בשעת הדחק שאין לו מקום להניחו בבטחה, דאי לא הא לא קיימא הא, דגם בעליו לא יוכל לישון, בידעו שחמורו נטוש ועזוב לחייתו ארץ. ואין לנו ללמוד ממנו היתר לכלב שהוא בזוי מאז ומעולם ולא יכירו מקומו בתוך הבית, אלא מחוץ לבית מושבו, וזכר לדבר, ובשר בשדה טריפה לכלב תשליכון אותו. וגם בימינו שנשתנו הטבעים בזה עד שהכלב נעשה לחית שעשועים וטיולים יותר מאשר לשמירה, מ"מ הם מיעוט ולא נמצא כדבר הזה אצל תופשי התורה. ודבר בזיון נקבע לפי דעת האנשים במקום ובזמן, ובאמת בימינו שהחמור איבד את ערכו, והמירו כבודו במכוניות ואופנועים וכו', ושוב אינו מצוי עם בני אדם, מסתמא שיחשב כיום דרך בזיון להכניסו לביהמ"ד, ויאסר הדבר גם בשעה"ד. ואע"ג דכלב זה חשוב הוא לבעליו, שהוא מנחהו לכל מקום שירצה, והוא לו לעינים, מ"מ לגבי כל העולם הוא נשאר כלב ככל הכלבים וכל אדם שיראה שמכניסים כלב בביכ"נ ירגיש בזה בזיון ורמיסת מקום הקדש.

ה. זאת ועוד אחרת דהירושלמי לא התיר כניסת החמור בשעת התפלה, אלא התירו לו להכניסו עם בעליו שבא ללון שם מפני הדחק, והוא בשעה שאין שם אדם, ואיך נלמד מזה להתיר להכניסו בשעה שביהמ"ד מלא עם ה' שבאו לשפוף שיחם לפני המקום ב"ה, בקדושה וטהרה, והרי זה לא דומה כלל למה שהתירו לת"ח בביכ"נ ובית מדרש, דהתירו להם אכילה ושתייה וגם שינה בשעת הדחק, דכל זה אינו בעת התפלה כמובן, ואיך נלמד להתיר שיעמוד הכלב לעומתם בהתייחסם עם קונם בק"ש ותפלה, בזה לא שמענו ולא ראינו גם בחמור וק"ו בכלב שהוא דרך בזיון, ופשוט דכניסה בשעת התפלה חמיר טפי ממתן כניסה לביהמ"ד, ואצ"ל מ"ש מרן החיד"א בברכ"י (סי' קנ"א אות ח' ד"ה ומאי דגמר) שכתב, וכן משמע קצת מדברי הרמב"ם דבפ"א סתם דמותר ליכנס במנועל בביהמ"ד, ובפ"ה כתב כשהוא עומד בתפלה שלא יתפלל באפנוניתו וכיוצא, הגם דשרי בביכ"נ, וכתב עוד ולא ברגלים מגולות אם הוד המקום וכו'. עכ"ל. ונאן שהוא שעת התפלה ומתפללים תוך ביכ"נ ברוב עם, האם יש

לפי שהוא בא מכלל עשה. לפיכך המחמר אחר בהמתו בשבת והיה עליה משאוי פטור. עכ"ל. ובהלכה ב' כ', והלא לאו מפורש בתורה שנאמר לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך ובתך עבדך ואמתך וכו'. וע"ש במגיד משנה שהאריך בזה, וכתב דהרמב"ם ז"ל ס"ל שמחמר יש בו לאו ואין לוקין עליו, ואע"פ שלא מנה הרמב"ם ז"ל מחמר במנין המצות הוא משום שהוא כלול בלא תעשה כל מלאכה ע"ש. וכתב דזה דלא כהרמב"ן ז"ל שמפרש בד' הרמב"ם ז"ל שאין במחמר לאו כלל. (ועיין בתוס' דשבת קנ"ד ע"א ד"ה בלאו נמי לא מיחייב). והנה במסכת שבת (קנ"ג ע"ב) שאלו אהא דתנן התם (בעמוד א') מי שהחשיך בדרך נותן כיסו לנכרי, ואם אין עמו נכרי מניחו על החמור, והלא מחמר ורחמנא אמר לא תעשה כל מלאכה, א"ר אדא בר אבהו מניחו עליה כשהיא מהלכת, והא א"א דלא קיימא להשתין מים ולהטיל גללים, ואיכא עקירה והנחה, כשהיא מהלכת מניחו עליה, כשהיא עומדת נוטלו הימנה. ופירש"י ז"ל מנהיג חמור טעונה קרוי מחמר. ורחמנא אמר לא תעשה כל מלאכה אתה ובהמתך ואיזוהי סתם מלאכה העשויה ע"י שניהם, זוהי שהיא טעונה והוא מחמר. והר"ן ז"ל שם (דף ס"ו מדפי הרי"ף סוף ע"א) כתב, והא דלא אקשינן ליה דקא עבר משום שביתת בהמתו, משום דהוה מתרץ ליה דילמא בבהמה שאינה שלו ושאלה ושכירות לא קנו, ואמסקנא לא קשה מידי, דכיון דלא עביד עקירה והנחה אפי' משום שביתת בהמתו ליכא, דבגופו נמי פטור, ומכאן ראייה למה שכתבתי בפ"ק דע"ז דאיסורא דמחמר לא שנא בהמתו ולא שנא בהמת חבירו עכ"ל.

נמצא דלשיטת הר"ן ז"ל יש הבדל בין שביתת בהמתו דשייכא רק בבהמתו בלבד, ובין מחמר דשייך גם בבהמת חבירו. ועוד לימדנו דאם לא עשה עקירה והנחה אין בזה לא משום מחמר ולא משום שביתת בהמתו. ואולם מהרמב"ם ז"ל לא נראה כן דבהלכות שבת (פ"כ ה"ו) כתב, מי שהחשיך בדרך ולא היה עמו נכרי שיתן לו כיסו, והיתה עמו בהמה, מניח כיסו עליה כשהיא מהלכת, וכשתרצה לעמוד נוטלו מעליה כדי שלא תעמוד והוא עליה, וכדי שלא תהיה שם לא עקירה ולא הנחה, ואסור לו להנהיגה ואפילו בקול כל זמן שהכיס עליה, כדי שלא יהיה מחמר בשבת, וכו'. עכ"ל, ונראה דס"ל דאפי' כשאין עקירה והנחה שייך בו איסור מחמר, ודלא כהר"ן ז"ל. וכבר עמד ע"ז רבינו המגיד משנה ז"ל וכתב דאע"פ שהרשב"א ז"ל כ' עליו ואינו מחזור בעיני כלל, שהרי כיון שאינו מניח עליה עד שתהא מהלכת אינו מחמר, ועוד דהא אמרי' כל שכתבירו פטור אבל אסור בחמורו מותר

לכתחילה. עכ"ל הרשב"א ז"ל. (והוא בגמ' שבת קנ"ג ע"ב). וכתב ה"ה ז"ל ואני אומר שאין כונת הגמ' להתיר אלא כשאינו עושה מעשה כלל, אבל כשהוא מנהיג מה תועלת יש כשהבהמה אינה עושה עקירה והנחה, ולמה יהיה מותר להנהיגה הוא, אלא ודאי לא התירו בכך אלא משא הבהמה שאסור מה"ת להטעינה וכשאינה עושה עקירה והנחה מותר לכתחילה, זה נ"ל לד' רבינו. עכ"ל. ז. ומרן ז"ל בש"ע (סימן רס"ו ס"ב) כ' אם אין עמו עכו"ם וכו', לאחר שתחזור ותעקור רגלה יניחנו. וי"א שצריך לזהר מלהנהיגה בקול רם כל זמן שהכיס עליה. והמג"א שם (סק"ז) אחר שהביא ד' הרמב"ם, כתב דמהתוס' בפסחים (ס"ו ע"ב) משמע כד' הראשון דשרי. ומשמע דס"ל לדינא דלא כהרמב"ם. וגם הט"ז שם (סק"ב) כ' דאינו עובר משום מחמר אלא בעושה עקירה והנחה. ועיין עוד במג"א (סק"ה) שכתב דבבהמה שלו עובר גם משום שביתת בהמתו וגם משום מחמר, אבל באינה שלו עובר רק משום מחמר ולא משום שביתת. ר"ן וכ"כ הריב"ש. ע"כ. וכ"כ באה"ט (סק"ד) שם.

גם המשנ"ב שם סק"א פשיטא ליה דמחמר שייך גם בבהמה שאינה שלו, אבל שביתת בהמתו שייך רק בבהמתו, ובסק"ז שם כ' דמחמר נלמד מלא תעשה כל מלאכה אתה ובהמתך וקבלו חז"ל דר"ל מלאכה שנעשית בשותפות ע"י אדם ובהמה, ואין עובר ע"ז אלא כשהיא עושה עקירה והנחה על ידו, דלא תעשה כל מלאכה כתיב, ובלא זה לא מיקרי מלאכה, וכן ה"ה לענין איסור שביתת בהמה. וכו'. עכ"ל. נמצא דפוסק כהרשב"א והר"ן והריב"ש גם בזה דלא שייך מחמר אלא כשעושה עקירה והנחה על ידו, ולא ידעתי למה לא הזכיר דעת הרמב"ם וה"ה ז"ל אע"פ שמרן ז"ל הביאם בשם י"א.

והרב כה"ח באות א' ואות י"ג שם כ' החילוק דבין מחמר דשייך גם בבהמה שאינה שלו, לבין שביתת דשייכא רק בבהמתו. ובאות טו"ב שם ביאר דמ"ש מרן וי"א שצריך לזהר מלהנהיגה, שהוא ד' הרמב"ם, ואע"פ שהרשב"א חלק עליו, ה"ה הסכים להרמב"ם והוב"ד בב"י, וע"כ כתב בש"ע דין זה בשם י"א. וע"ש.

ולענ"ד נראה דמרן ז"ל בש"ע סתם כהרשב"א והר"ן, שכתב (בסעיף ב') מניחו על החמור, וכדי שלא יהא חייב משום מחמר אי איכא עקירה והנחה, מניחו לאחר שעקרה יד ורגל וכו'. וש"מ דבלא עקירה והנחה לא שייך חיוב מחמר, והיא סברת הרשב"א וסיעתיה. ונמצא דמרן ז"ל הכי ס"ל לדינא, והזכיר ד' הרמב"ם רק בשם י"א. ובזה אחי שפיר שהכה"ח באו י"ב שם הביא ד' הט"ז סק"ב דחייב מחמר הוא רק בעשתה עקירה והנחה,

שיוכל להבחין בהטיותיו של הכלב לימין ולשמאל ולהמשיך או לעמוד וכו', ולא שיש בה צורך לשמירת הכלב, דדי לו ברצועה רגילה. ובכה"ג יש לכאורה איסור שביתה. אלא דזה רגיל אצל כלבים אלו בכל ימות השנה. וכבר הקדמנו דיש שני איסורים בשבת, איסור מחמר והוא שנושאת משאוי והוא מנהיגה ואפילו בדיבורו, ואיסור שביתת בהמתו, והוא כשנושאת משא ואפילו הולכת לבדה בלי הבעלים, וכתב הערוך השלחן (סי' רס"ו אות י') דכל פרק במה בהמה יוצאה מיוסד על איסור שביתת בהמה. והנה במשניות דבמה בהמה יוצאה פירשו כל הדברים המותרים והאסורים לכל סוגי הבהמות, ועיין ברמב"ם פ"כ מהל' שבת ובש"ע סי' ש"ה ששם פירטו הכל. וברמב"ם שם הלכה ח' כתב, מותר למשוך את הבהמה במתג ורסן שלה לרשות הרבים והוא שתהיה ראויה לאותו רסן, כגון שיר לסוס ואפסר לגמל וכו', אבל אם הוציא בהמה במתג שאין משתמרת בו כגון שקשר חבל בפי הסוס, או במתג שא"צ לו אלא משתמרת בפחות ממנו, כגון שהוציא חמור בשיר של סוס וכו', הרי זה משאוי. שכל שמירה מעולה או שמירה פחותה משאוי הוא לה. עכ"ל. וכ"פ הש"ע בר"ס ש"ה ע"ש.

ח. ולכאורה הרצועה הזו של כלב נחיה היא מיותרת מעל למה שצריך לשמירתו ואסור, ולא דמי למה שפסק הש"ע (שם ס"ד) בשם ה"ה ז"ל (פ"כ הי"א) כל בהמה שעסקיה רעים וצריכה שמירה יותר מבנות מינה מותר לצאת בה, דשם זה לצורך שמירתה, וכאן זה לצורך בעליו.

ומה שאמרו במשנה בשבת (נ"ב ע"ב) הזכרים יוצאין לבובין וכו'. ונפסק ברמב"ם שם (הי"ב) ובש"ע (ש"ה ס"ו) והרחלות יוצאות ואליה שלהן וכו'. ויוצאות מלופפות במטלניות כדי שיהיה הצמר שלהן נקי, העזים יוצאות ודדיהן קשורות כדי שייבש מהן החלב. וכו'. כיע"ש. ולכאורה כל זה עשוי לטובת האדם והתירו. הנה הטעם בכל זה הוא שזה בכלל שמירת גופם וצמרם וחלבם וכיוצ"ב, ודומה לאדם שיוצא לבוש בבגדיו. וכמ"ש המשנה ברורה שם (סקכ"ב) וז"ל וטעם כל אלו, דאע"פ שלא נעשה להן לשמירה שלא לברוח, מ"מ כיון שנעשין לשמירת גופן, לשומרן מפני הצער שלא יהיו מוכחשין או מפני צמרן ובריאותן וטובתן, הוי להו כמלבוש לאדם, ולא למשא הוא להם ומותרים לצאת בהם (לבוש). עכ"ל. ועיין בערוך השלחן שם אות כ' מ"ש בנה. אבל רצועה המיוחדת לכלב נחיה הוא לצורך האדם ולא לכלב. ואולם עדיין יש לי בזה קצת ספק, דהכלב הזה יש לו הנהגה שונה משאר הכלבים, ומקבל יחס עדיף מכל כלב

ולא העיר מאומה, והו"ל למימר דזה רק לשי' הרשב"א וכו', אלא ודאי שהבין שמרן סתם בש"ע כהרשב"א. והט"ז כתב בדבריו על תחילת דברי מרן וע"כ לא העיר בו כלום. וצ"ע בזה עדיין. [א"ה אמנם מדברי כה"ח ביו"ד (סי' סט ס"ק מה) ל"מ הכי, ושד' מרן לסמוך על הסתם שם רק בהפ"מ, וכדברי הרב זבחי צדק (סי' סט ס"ק כט) והגרי"ח בבן איש חי (פ' טהרות אות יג). אמנם מרן הראש"ל בשו"ת יבי"א ח"ו חיו"ד סי' ה' הב"ד וחלק עליהם, והביא שם (באות ב') רבים מהאחרונים שכתבו דד' מרן כהסתם ומהם הרמ"ע מפאנו, הח"מ הש"ך הפר"ח הכנה"ג, הא"ר הגו"ר מרן החיד"א, ועוד רבים מהאחרונים. עש"ב. וקשה ממ"ש הש"ך בחו"מ סי' קכו ס"ק כא. וצ"ע. אפרים הכהן]. שו"ר בערוך השלחן (סי' רס"ו אות ח') שכתב, ורבינו הב"י הק דיטול קודם העמידה, לא הזכיר כלל, והך שלא ינהיגה בקול (גם כשאין עקירה והנחה) כתב בשם י"א. משום דדעתו לעיקר דינא כהרשב"א, ובאמת דברי הרמב"ם תמוהין דמנ"ל לומר כן. עכ"ל. (וע"ש באותיות אחרי זה מ"ש ליישב בד' הרמב"ם ז"ל). והרי מפורש בדבריו שהבין בדעת מרן ז"ל דהעיקר כהרשב"א. והוא הדבר שכתבתי שמרן ז"ל סתם כהרשב"א ז"ל. ויעויין עוד בשאר מפרשי הש"ע בזה. והארכתיו לבאר דבין איסור מחמר ובין איסור שביתת בהמתו, אין בהם איסור אלא כשעושה מלאכה, שאם האדם היה עושה אותה היה חייב עליה, ובגמרא שם (קנ"ג ע"ב) אחר שאמרו שהיא מהלכת מניחו עליה וכשהיא עומדת נוטלו הימנה, שאלו אי הכי אפי' חברו נמי. א"ר פפא כל שבגופו חייב חטאת, בחברו פטור אבל אסור, כל שחברו פטור אבל אסור, בחמורו מותר לכתחלה, וכבר כתבתי לעיל דה"ה ז"ל כ' שהרמב"ם ז"ל מפרש בזה רק לענין המשוך, אבל מחמר לדעתו אסור גם כשאין עקירה והנחה, אך לרוב"פ גם במחמר אין איסור בכה"ג.

והנה בג"ד שהכלב מנחה את בעליו אין בזה מלאכה כלל, והאדם גופו מותר לו להנחות אדם אחר ובודאי שאין בזה שום נידוד איסור כלל, ואם באדם מותר, פשיטא ופשיטא שאין בזה משום שביתת בהמתו, ובודאי שיש חילוק גדול מאד בין בהמה המושכת עגלה או קרון, ובין מושכת אדם לנחותו בדרך, דמשיכת עגלה היא מלאכה ועובר בזה על שפיתת בהמתו. משא"כ במנחה אדם שאינו כלום. ואולם יש מקום להסתפק ברצועה המיוחדת לכלבים אלו, שעשויה כמין סולם, אי חשיבא משוי שהיא לא כרצועות הרגילות של הכלבים. וכפי הנראה שהגדול הזה עשוי לשרת את האיש בעל הכלב

אחר שמתחילים אליו בעדינות יתירה ומאכלו ומשקהו דרך כבוד וכו', כך שמעתי, וכל זה כדי שינהג את בעליו וינחזהו בדרך ארץ ובהדר. וא"כ המקצוע שלו מקנה לו מעלה מעל אחיו הכלבים, ואינו יכול לבצע את מקצועו ללא הרצועה המיוחדת לו, וכיון שלובשה כל השבוע, והיא לו לכבוד ולתפארת, אפשר דחשיבה לצורכו. ואע"פ שיש בזה תועלת רבה לבעליו, אין בכך כלום, דגם הכבשים שיוצאים מלופפים במטלניות לשמור הצמר שלהם ועוד, גם מזה יש הנאה רבה לבעליהן. ולא אסרו חכמים בזה, משום שגם להם הוא כמלבוש וכנ"ל. ואפשר שגם בזה דינא הכי. וצ"ע.

ובקשתי מדידי הרה"ג ר"א כהן שליט"א שהיה מגיה תשובות אלו, להשלים זה הענין, ע"פ דברי רבותינו, והוא כתב בזה כיד ה' הטובה עליו. וז"ל:

ונראה דבלא"ה העיקר להתיר בימינו, דידוע דיש עירוב בכל מקום, והגם דאנו מחמירים בזה דחוששים לדעת מרן ז"ל דס"ל דיש דין רה"ר ברחובותינו. אולם אין זה פשוט שכ"ד מרן שהרי בסימן ש"ג סיי"ח הביא דעת י"א שלימדו זכות על הנשים בזה"ז שנהגו לצאת לרה"ר בתכשיטיהן, שלא אסרו לצאת בהם לחצר שאינה מעורבת, ובוזה"ז אין לנו רה"ר גמורה, וכל רה"ר שלנו כרמלית הן, והוי כחצר שאינה מעורבת דש"י. והביאור הלכה שם הביא בשם ה' תוספת שבת, שזהו רק לדעת י"א, אבל מרן המחבר עצמו פסק בסתם (בסימן שמ"ה ס"ז) שגם בזה"ז יש לנו רה"ר, כי ברוחב ט"ז אמה נקרא רה"ר, וא"צ שיהיו עוברים שם ששים ויבוא בכל יום, ודלא כמ"ש המג"א (בסימן י"ג ושמ"ה) שמרן המחבר פוסק שאין לנו רה"ר בזה"ז. וכ"כ השכנה"ג ומרן החיד"א בברכ"י בסימן שמ"ה, ושדברי מרן בסימן ש"ג לדעת י"א קאמר וליה לא ס"ל, אולם הגאון ערך השולחן (סימן שמ"ה) הוכיח להיפך ממ"ש מרן השו"ע (סימן שכ"ה ס"ב) שמותר לשלוח דרך רה"ר איזה מאכל ע"י גוי, לגוי אלם, או מפני דרכי שלום, והוסיף הרמ"א בהגה שהוא הדין לצורך מצוה, ובכ"י שם הביא דין זה בשם הגמ"י, וכתב הטעם שם משום דבוזה"ז אין לנו דין רה"ר ודלא כהברכ"י.

וב' מו"ר ועט"ר מרן הראש"ל שליט"א בספרו לוח חן (בסימן ש"ג סימן ל"ג) שבשו"ת ויאמר משה כתב שגאוני תונים מהר"א חג"אג' ומהר"ם שמאמא סמכו ע"ד הערך השולחן למעשה וכ"כ עוד בשו"ת וידבר משה. גם מו"ר ועט"ר מוהר"ח זצ"ל בשו"ת שמחת כהן חלק ו' (סימן מ"ה) הב"ד ה' וידבר משה בשם גאוני תונים שאין לנו רה"ר בזה"ז ושכ"כ בשו"ת זרע דוד בדעת מרן,

ובפרט כשיש עוד צד להקל, שהא"ר כ' שיש לסמוך בכה"ג על המתירים, והב"ד מרן הראש"ל שם בלוח חן, והוסיף שבשו"ת שושנים לדוד צאבא כ' שהט"ז והמג"א ומחה"צ ס"ל בדעת מרן שאין לנו דין רה"ר בזה"ז, ושהם רוב לגבי החיד"א וסיעתו. וכ' עוד שם שמהר"ח יעקב דאנון כתב שהדבר מוטל בספק אם כדעת המג"א וה' יד אהרון שלדעת מרן אין דין רה"ר בזה"ז או כדברי שירי כנה"ג. והגאון רבינו יוסף חיים בספר רב ברכות (דף קנ"א ע"ב) הוכיח מתשובת מרן באבקת רוכל (ס' כ"ט) דס"ל שיש רה"ר גם בזה"ז וכדברי הברכ"י ואח"כ הקשה מדברי מרן בסי' שכה דמוכח דס"ל דאין לנו רה"ר בזה"ז וכמ"ש הגאון ערך השולחן, וכתב שבדאי חזר בו מרן, אך אינו ידוע מהי סברתו האחרונה, ואפשר שבתשובה חזר בו ממ"ש בכ"י ובשו"ע (סי' שכ"ה) ועכ"פ יש לנו לחוש לדברי השכנה"ג והתו"ש והברכ"י דפקיע שמייהו. עכ"ד מרן הגר"ח. ובהמשך דבריו הביא הרב שם דברי שו"ת זבחי צדק החדשות (סי' צ"ט עמוד קפ"ט) שכ', ששמע שהגאון ר' אליהו מני הורה להתיר הוצאה לרה"ר וכן הכנסה מרה"ר, ע"י גוי, וכששאלוהו על כך השיב, שהיה טעמו כי הגאון ר' משה פארדו רבה הראשי של אלכסנדריא, והיה דיין בירושלים עם הגאון הראש"ל ר' אברהם אשכנזי ז"ל, כתב ע"ז פסק דין באורך וברוחב והעלה שיש להקל ע"פ סברת הי"א שבסי' שמ"ה, שאין לנו רה"ר בזה"ז ושכן המנהג בכל ערי ברנקיאי, וכתב שכ"פ גם הגאון הראש"ל רבינו יום טוב אליקים להקל שאין לנו רה"ר בזה"ז, וכ"כ בשו"ת מעט מים, והרואה יראה שם שיש להקט פוסקים מכל צד. ובסו"ד כ' מרן הראש"ל שליט"א שם. לכן אם יש עוד צד להקל, יש לסמוך על המתירים ע"ש שהאריך. ונמצא א"כ שדעת מרן אינה ברורה, וגדולי האחרונים נחלקו מה דעתו, רבים מהם כתבו להתיר וא' מהם הגאון ר' משה פארדו (בעל משפט וצדק על חו"מ) והרי הוא בראש הסוברים דד' מרן כהסתם נגד י"א והפליג בדעתו לומר דאפי' קים לי לא אמרינן כדעת הי"א. (רבים פליגי וס"ל דאפשר לומר קי"ל כד' הי"א שהובא בדברי מרן בשוה"ט ומהם הגאון רב פעלים ומרן הראש"ל בשו"ת יבי"א ח"ו ואכמ"ל) ואפ"ה ס"ל בנדו"ז להקל.

ומכיון דאיכא עיקולי ופשורי בדעת מרן נכון דלכתחילה ראוי לחוש לדעות המחמירים בד' מרן ולא לסמוך על העירוב כי לפי שיטתם דין הרחובות הללו כדין רה"ר דלא מהני בהו עירוב, מ"מ בנדו"ד דהוי שעת הדחק כי בלעדיה לא יריס הסגי נהור את ידו ואת רגלו לכן נלע"ד דבשעת דחק כזו יש לסמוך ע"ד האחרו' שכתבו להקל.

בסעודה, דייק הרב גור"ר ז"ל דס"ל לרש"י ז"ל דאין לברך ברכה זו אלא בסעודה דוקא. ובסימן מ"ה שם הובאה תשובתו של מהר"י חלוי ז"ל שהשיג על הגור"ר דחה ראיה זו, וכתב דמ"ש רש"י ז"ל בסעודה, אינו לענין ברכת הטוה"מ, אלא לענין בורא פה"ג, דרך תוך הסעודה הוא דאמרו, אבל אם הביאו לו יין אחר שלא בסעודה, חזרו ומברך בורא פה"ג מדין נמלך. וע"ש.

ב. והרהמ"ח הי"ו כתב גם הוא לדחות את ראית הגור"ר מדלילה, דמ"ש רש"י ז"ל "בסעודה" הוא

משום דהוקשה לו לשון הגמרא שאמרו, הביאו לו יין, דמשמע שהוא יחידי, ואנן קי"ל דאין מברכין אלא בחבורה, וע"כ כתב בסעודה לומר שיש עמו אנשים כדרך הסעודה. עכ"ד. ובמחילה קשה לומר דבר זה. דאם אמנם כל כונת רש"י ז"ל בזה הוא ללמדנו שלא מדובר ביחיד שיושב לשותות יין, היה לו לפרש דבריו בכירור כדרכו בקדש, ולא לבא ברמזים, דהיה לו לומר: שתי יין בחבורה וכו'. ולא לכתוב סעודה ונפרש אנחנו פירוש לפירושו, דלא התכוין לסעודה, דאפי' בלא סעודה נמי מברכה, אלא כונתו לחבורה, והיא דרך רחוקה, וגם מביאה לידי טעות דמסתמא יפרשה כפשטה דבעינן סעודה דוקא וכמ"ש הרב גור"ר ע"ה, וכ"כ היה פשוט בעיניו פי' זה עד שמכוח זה קבע דאין לברך ברכה זו שלא בשעת סעודה משום סב"ל.

ואעיקרא מה שכתב דהוקשה לו לרש"י ז"ל מ"ש בגמרא, הביאו לו, דמשמע שהיה יחידי, ואנן קי"ל אין מברכין אותה אלא בחבורה, נראה דלק"מ דגם בחבורה ששותים, שייך לומר לשון הביאו לו. ובפרט שמסיבים עם בעל הבית בדרכ"כ, ואילו מביאים את היין והוא משקה את אורחיו ובני ביתו וע"כ ודאי דשייך שפיר לשון הביאו לו.

תדע שגם מהר"י חלוי ז"ל שדחה לראית הרב גור"ר ז"ל, מפרש סעודה דנקט רש"י היינו סעודה כפשטה. אלא דהוא ז"ל דחה ומפרש, דלא לענין הטוה"מ אמר רש"י שצריך סעודה, אלא לענין כפה"ג וכנ"ל. ועוד דסעודה אינו מראה בהכרח על חבורה, ואדרבה יש מקום לומר דמסיבת שתיית היין היא מוכיחה טפי על חבורה, דזה לא שייך כמעט ביחיד, אבל סעודה ישנה גם ביחיד. עור אמר לי חתני כבני זה דודי וזה רע"י גר"ר, דא"א לתמד מלל הפי' של כב', דהגמ' שם דנה בהא דתנן ר"פ הרואה, על הגשמים ובשורות טובות, מברך הטוה"מ. והקשו ע"ז, ושאלו ופל היכא דלית לאהרנא באהדיה לא מברך חטוה"מ, והוציא אמרנו לו ילידה אשתך וכו'. ואח"ז אמרו ת"ש שינוי יין א"צ לברך, שינוי מקום צרי' לברך, וא"ר

ואף שדעת מו"ר מוהר"ך זצ"ל ולהבלחט"א מו"ר מרן הראש"ל שליט"א שיש לסמוך על דעת האחרונים המקילים רק כשיש עוד צד להקל, נלע"ד דגם הם יודו בגדו"ז להקל, דהא הכא יש עוד צד להקל וכמ"ש כת"ר בסוף תשובתו שהכלב לא יכול לבצע את תפקידו ללא הרצועה המיוחדת לו, וכיון שלובשה כל השבוע אפשר יחשיבא לצורכו, ועוד שיש בזה הנאה לבעליו ולא אסרו תכמים בזה, משום שגם לכלב הרי הוא כמלבוש.

סימן ד

ברכת הטוב והמטיב על שתיית יין שלא בשעת הסעודה

בעה"ת"ש, ברכיעי בשבת ב' לחדש תמוז התשנ"ט.

היה למראה עיני קונטרס בשם "ברכת הטוב" הולך סובב על ברכת הטוב והמטיב, שערך והכין, הבחור היקר ונעלה לשם טוב ותהלה, בר אבהן ובר אוריין, זה שמו הטוב הרב אליהו חיים בן ידידנו הדגול מעוז ומגדול הרב הגאון רבי שמואל פנחסי שליט"א, ולאות והוכחה שעיינתי בדבריו, אבא העיר כדרכה של תורה.

א. במ"ש כב' בסעיף ח', דברכת הטוב והמטיב שייכת גם שלא בשעת הסעודה, וכו' ע"כ. וסמך ע"ד התוספות בפסחים (ק"א ע"א) שכתבו דמברך הטוב והמטיב בין בשעת סעודה ובין שלא בשעת הסעודה. עו"כ שכן משמע מהרמב"ם ז"ל בהלכות ברכות (פ"ד ה"ט) שכתב, היו מסובים לשתות וכו' להם מין יין אחר וכו', מברכין הטוב והמטיב, עכ"ל. משמע דאם הסבו לשתות מברכים אותה, גם בלא סעודה. וכ"נ מדברי הטור (סס"י קע"ה) וז"ל היו מסובין לשתות בלא אכילה, אחד מברך לכולם. ע"פ, ומשמע דאין חולק בזה, מדלא הביא דעות אחרות. וכן פסק הרמ"א ז"ל (סי' קע"ה ס"ה), ע"ש. ופל זה הוא מדברי הרב גינת ורדים חא"ח (סימן מ"ד) שהזכיר אח"כ.

והנה בגור"ר דייק פלשון רש"י ז"ל במס' ברכות (ב"ט ע"ב) דאין לברך ברכת הטוה"מ אלא בסעודה דוקא, ובמ"ש בב' שם פסוק דבגמ' שם אמרו שייך יין אין צריך לברך (בורא פה"ג הגמ'). אבל מברך הטוה"מ והמטיב ופרש"י ז"ל, שתי יין בסעודה הביאו לו יין אחר מזה מהראשון א"צ לברך כפה"ג. עכ"ל. וממ"ש שתי יין